Romský slovesný folklor

Ústní tradice

- Ústní předávání – do poloviny 20. století jediná forma

- příležitost:
- setkání společenské i rodinné
- návrat nebo příchod
- spontánní

- Funkce:
- společenská
- výchovná (etické hodnoty)

Slovesné útvary

- Pohádka (paramisi; pohádky = paramisa)
- 70. léta 20. století, dnes základ pro psanou literaturu
- setkání společenské (pro paramisa) u vypravěče (paramisar)
- pro dospělé posluchače, pro děti výjimečně
- zdobné formule (= fogaša):

  úvodní oslovení Boha (sladký, spravedlivý)

  průběžné oslovení posluchačů (šťastní, Romové, bratři)

  závěrečné pokud nezemřeli, žijí dodnes

- metafory (= šukar lava)

- dlouhá p. (= bari p.): i několik hodin, hraničí s eposy a legendami
    - → hrdinská p. (= vitejziko p.): hlavní hrdina chudý romský chlapec vs. zlý hloupý gadžo (bohatý); král, princezna; chytrý hlupák
    - → lidští a kouzelní pomocníci a protivníci
    - → tři světy
- krátká p. (charňi p.):
    - → hádanková (humorná) p. (= pherasuňi p.): hrdina dává nebo vyluští hádanku, vítězí nad gadžem
    - → erotická p. (= džungaľi p.): pouze pro dospělé

- Vyprávění (= vakeriben)
- setkání společenské i rodinné (vartování)
- návrat do osady nebo příchod kolemjdoucího
- kouzelné prvky i ze života
- příhody s mule

- Výzkum pohádek:
- syžety lze najít v katalogu Aarne-Thompsona
- Heinz Mode: Zigeunermärchen aus aller Welt. (1985)
- M. Hübschmannová

- Hádanky (= garude lava)
- spontánní zábava při společných aktivitách, hádá se i o peníze
- test důvtipu, znalosti romipen, znalosti jazyka
- úvodní formule – předmět, který se hádá, je charakterizován jako člen nejbližší rodiny; nemusí být

  Hin man ajsi čhajori…

  Mám takovou dcerušku

  Hin man ajso phral, so džal andro foros u ačhel odoj.

  Mám bratra, který jde do města a zůstane tam.

- které zná každý
  - Štar phrala tel jekh staďi.
  - Čtyři bratři pod jedním kloboukem.
- které nikdo neslyšel
  - So keras savore jekhvarestar?
  - Co děláme všichni zároveň? (stárneme)
- založené na romštině (= v češtině ztratí smysl)
  - Phen jekhe laveha, so hin the lolo the kaľi.
  - Řekni jedním slovem, co je i červený i černá.
  - (rat → o lolo rat – červená krev, e kaľi rat – černá noc)
- založené na použití romštiny i češtiny
  - Phen mange s'oda hin jak?
  - Řekni mi, co to je jak?
  - (jakh – oko, jag – oheň a jak v češtině)

- Vtipy (= pherasa)

- hádanky s nečekanou, vtipnou pointou

  Ko hordinel jekhbareder kalapa?

  Kdo nosí největší klobouk?

  (ten, kdo má největší hlavu)

- Moudrá slova (= goďaver lava)

- Některé útvary známé z české lidové slovesnosti chybí → rozpočítadla

Literatura

- Hübschmannová, M.:

  Romské pohádky. Praha: Fortuna, 1999.

  Čeho je na světě nejvíc – So hin pro svetos jekhbuter? Praha: 1987.

  Hin man ajsi čhaj, so… Romské hádanky. Praha: Fortuna, 1999.

  Goďaver lava phure Romendar. Praha: Apeiron, 1999.

  Dobré slovo je jako chleba. Praha: Kulturní dům hlavního města Prahy, 1985.